

Кіліміченко Анна Олегівна

*аспірантка кафедри трудового права
та права соціального забезпечення*

Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗАЙНЯТІСТЬ ТА ЙОГО ГАРАНТІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Право на зайнятість проголошене у ст. 3 Закону України «Про зайнятість населення» [1], відповідно до частини першої якої «кожен має право на вільно обрану зайнятість». Право на зайнятість належить до основних трудових прав, оскільки проголошено в міжнародно-правових актах і законах України.

Виходячи із формулювання зазначеного права в Законі України «Про зайнятість населення», необхідно відзначити, що суб'єктами здійснення цього права є як громадяни України, так і іноземці та особи без громадянства.

У ст. 1 зазначеного Закону України закріплені окремі дефініції вільно обраної зайнятості (пункт п'ятий частини першої) та зайнятості (пункт сьомий частини першої), аналіз змісту яких дає підстави про їх співвідношення як цілого та часткового. Якщо зайнятість являє собою «не заборонену законодавством діяльність осіб...», то вільно обрана зайнятість є, за визначенням у ст. 1 Закону, є «реалізація права громадянина вільно обирати вид діяльності, не заборонений законом...». Отже, вільно обрана зайнятість є вже певним результатом не забороненої законодавством діяльності осіб, пов'язаної із задоволенням їх особистих та суспільних потреб.

В умовах воєнного стану питання забезпечення права на зайнятість та його гарантій набувають особливої актуальності. За даними аналізу Міжнародної організації праці, з початку військової агресії РФ проти України 4,8 млн. українців втратили робочі місця і, відповідно, свій дохід. У разі затягнення бойових дій кількість безробітних в Україні сягне 7 млн.

5,2 мільйона людей виїхали з України до сусідніх країн. 2,75 мільйона з них – працездатного віку. 1,2 млн осіб (43,5%) раніше працювали, втратили роботу чи самі звільнилися [2].

Водночас, за даними соціологічного за даними соціологічного опитування, поступово зростає кількість українців, які повертаються

до роботи. На кінець квітня продовжували працювати 59% громадян, які мали роботу до війни.

Державні гарантії у сфері зайнятості населення передбачені ст. 5 Закону України «Про зайнятість населення». Реалізація деяких з них значно ускладнюється в умовах воєнного стану. Так, відповідно до п. 1 частини першої зазначеної статті держава гарантує у сфері зайнятості «вільне обрання місця застосування праці та виду діяльності, вільний вибір або зміну професії». Утім, як свідчить практика, ринок праці в умовах військової агресії також зазнав суттєвих змін. Нині на ринку праці спостерігається кризова ситуація, якої країна не знала останні 10 років. Попит на роботу значно перевищує її пропозицію. І все ж деяке слабке поновлення має місце, оскільки люди потроху починають пристосовуватися до реалій сьогодення.

Але в квітні цього року вакансій було в 20 разів менше, ніж до початку військової агресії. Вакансії відкриваються переважно на заміну працівників, які виїхали в інші регіони України або за кордон, або підприємства, установи, організації внаслідок евакуації шукають нових працівників. Проте є й такі організації, які наймають нових працівників. Якщо таких у березні було лише 18,7% таких компаній, то в квітні їх стало більше.

Зараз на одну посаду претендують десятки кандидатів, тому роботодавець має можливість вибору, а от самим працівникам реалізувати право на вільну зайнятість набагато складніше. Навіть якщо у працівника і зберігається місце роботи, то більшість роботодавців (78%) або не виплачують своєчасно заробітну плату, або відправили працівників у відпустку без збереження заробітної плати, або істотно зменшили розмір заробітної плати.

Найменше вакансій (менше 1 %) було запропоновано у таких сферах, як сфера послуг, наука і освіта, юриспруденція, автомобільний бізнес, домашній персонал, спеціалісти сфери безпеки, фахівці з інсталяції та сервісу [3]. Водночас достатню кількість пропозицій мають ІТ-сфера, сфери продажу та ритейлу, маркетингу, реклами та PR.

Проблемним залишається й забезпечення деяких інших державних гарантій у сфері зайнятості населення, таких, як одержання заробітної плати (винагороди) відповідно до законодавства, професійна орієнтація з метою самовизначення та реалізації здатності особи до праці, професійне навчання відповідно до здібностей та з урахуванням потреб ринку праці та деяких інших.

Водночас потрібно відзначити позитивні зрушення у реалізації такої гарантії, як соціальний захист у разі настання безробіття. 07 травня 2022 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану» від 21.04.2022 №2220-IX [4]. Зазначеним Законом спрощено процедуру отримання статусу безробітного, надання статусу безробітного внутрішньо переміщеним особам без застосування звичайних вимог. Зміни також стосуються нарахування виплат допомоги по безробіттю, дозволу на застосування праці іноземців і осіб без громадянства.

Список використаних джерел

1. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 №5067-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 24. Ст.243.
2. Через війну в Україні було втрачено майже 5 млн. робочих місць – МОП. <https://www.slovoidilo.ua/2022/05/11/novyna/suspilstvo/cherez-vijnu-ukrayini-bulo-vtracheno-majzhe-5-mln-robochux-misch-mop>
3. Такого не бачили останні 10 років: як війна вдарила по ринку праці в Україні. <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/business/takogo-ne-videli-poslednie-10-let-kak-voyna-udarila-po-rynku-truda-v-ukraine-1618434.html>
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану: Закон України від 21.04.2022 №2220-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2220-IX#Text>

Науковий керівник д.ю.н., професор Г. І. Чанишева

Краснова Анастасія Валеріївна

*аспірантка 3- курсу кафедри трудового права
та права соціального забезпечення*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ ТА КОНСУЛЬТАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Право на інформацію та консультації належить до основних трудових прав працівників і роботодавців, їх представників. Зазначене